

Şiirdeki Bilim, Bilimdeki Şiir: *Sayı ve Yıldız*

Müesser Yeniay

İtalyan şair Laura Garavaglia'nın *Sayı ve Yıldız* adlı kitabı Nicola Verderame çevirisi ile Mayıs 2018'de Şiirden yayıncılık aracılığıyla okurla buluştu. Kitap adından da anlaşılacağı gibi bilimle şiirin buluşmasına güzel ve nadir bir örnek teşkil ediyor. Şair, geçmiş çağlarda yaşamış bilim insanlarını, aydınlarını şiirlerine konu edinerek şiirsel araştırmalar yapıyor. Bu, her ne kadar bir Avrupalı için şaşırtıcı olmasa da bir Ortadoğulu için oldukça şaşırtıcı gelebilecek bir durum çünkü bilimin ve şiirin farklı araçlara sahip olduğu ve birbirlerinden bıçakla ayrılmış gibi farklı alanlar oldukları düşünülür. İşte Laura Garavaglia'nın çabası burada dikkate değer olmaktadır. Maurizio Cucchi'nin *Simmetry of the Kernel (Ceviziçi Simetrisi)* adlı kitabının önsözünde de yazdığı gibi Laura Garavaglia "Şairlerce göz ardı edilen yeni bir araç kullanmakta ve edebî söyleme daha önce keşfedilmemiş yeni yollar açmaktadır" (9). Cucchi, bu dili bilimsel dil olarak adlandırır; tabii bu, bilim dünyasını şiirsel söylemle araştıran incelikli bir dildir.

Peyami Safa, *Türk İnkilâbına Bakışlar* adlı önemli kitabında Avrupa kafasını oluşturan etmenleri "riyaziye ve mantık" olarak ifade eder. Matematik ve mantık, kuşkusuz, dış gerçeklikle olan temas sonucu ortaya çıkan pratiklerdir. Doğu ise daha mistik ve içe dönük bir medeniyete sahip olmakla Avrupa'dan ayrılmakta ve kendini farklı bir yaşam biçiminde konumlandırmaktadır. İslam'ın getirdiği tasvir yasağı ile gerçeklikten uzaklaşan birey, kendi yorumunu dış gerçeklikle ikame etmiş ve bu yorum onun yaşam kalitesini de belirlemiştir. Dolayısıyla Safa'nın "Avrupa kafası" olarak ifade ettiği bu gerçeği henüz aydınlanmayı bile kısmi olarak gerçekleştirmiş bir halkın bireyi olarak algılamak ve bunu şiirle tecrübe etmek

benim için de ilginç olmuştur. Kabul etmeli ki Laura Garavaglia bu noktada önemli bir şiirsel atılım gerçekleştirmiştir.

Bilim ve şiirin ortaklığı uzaktan bakıldığında yokmuş gibi görünür fakat hayal gücü, hem bilimsel araştırmanın hem de şiirsel araştırmanın bir aracıdır. İnsanın tabiatı hayal temelindedir. Hayal, çıkarımlar yapması, yeniden canlandırması (yorumlaması) ile aynı zamanda bir tanıma yöntemidir. Laura Garavaglia, görünmeyen değil görünenin yani maddenin ardındaki metafiziği araştırmakta ve aslında zor olanı yapmaktadır. Şiirlerinde insani gerçekliği ve tutkuyu atlıyor değildir: “Bir elma ya da ekmek ısırır gibi ısırdım aşkı/ Ağzımı, karnımı doldururcasına/ ceviz kabukları ya da ceviz içinin simetrisi gibi/ yakın olmak mümkündür birbirine” (9). Şair, “Şimdiki Zaman” adlı şiirinde bir bilim insanı edasıyla şu soruyu sorar: “Günün yatay fay hatları arasında/ sen de evrenin çizgilerini arıyor musun?” (31). Görüldüğü gibi bilimsel merak, şiirsel merakla çok keskin çizgilerle ayrılmış değil hatta birbir içine geçmiş ve yekvücut olmuştur.

Kadının mayası tutku barındırır çünkü kadın bedeni isteyen ve davet edendir. Dolayısıyla kadın şairlerin şiirlerindeki bu arzulu söylem kendisini kolaylıkla belli eder. Laura Garavaglia da “Niceliksel Mekanik” şiirinde şöyle der: “Bedenin her kısmından çok/ kelimeye şekil veren/ yeryüzüyle beslenen o ağzını seviyorum” (35). *Ceviz İçinin Simetrisi* adlı kitabındaki bu yoğun söylem, kendisini *Sayılar ve Yıldızlar*’da daha araştırmacı bir söyleme bırakmıştır. Türkçede yayımlanan kitabı, bu kitaplarından bir seçki olduğu için okur aradaki farkı da açıkça görebilmektedir.

2015'te İtalya'da yayımlanan *Sayılar ve Yıldızlar (Numeri e Stelle)* adlı kitabı Pisagor, Arşimet, Leonardo Pisano, Carl Friedrich Gauss, Evariste Galois, Georg Cantor, Alan Turing gibi Avrupa medeniyetinin temelini oluşturan bilim insanları üzerine şiirler barındırmaktadır. Şair, bu şiirleri nitelikli okura dönük yazmıştır çünkü bu şiirler anlaşılacak için kapsamlı bir ön bilgiye gereksinim duyurmaktadır. Örneğin "Eureka" şiirinde "kaldıracın yasalarını temizledin" (41) derken Arşimet'in "Bana bir dayanak noktası verin, dünyayı yerinden oynatayım" sözünü anımsamamak şiire haksızlık yapmak anlamına gelecektir ya da şair "küpün kusursuz şeklinde/ her hacim saklanabilir" (41) dediğinde Arşimet ve Siraküza kralı Hiero arasında geçen altın taca gümüş karıştırılıp karıştırılmadığının bulunması anekdotu bilinmeden bu şiir anlaşılamayacaktır. Arşimet, suya daldırılan bir nesnenin hacminin, yapısal biçimi ne olursa olsun, taşıdığı suyun hacmi ile belirlenebileceğini bulur. Kralın isteğiyle yapılan deneyin sonunda tacın saf olmadığı da anlaşılır. Yine aynı şiirde Laura Garavaglia şöyle der: "Kötülük cehaletin kılıcıdır/ hayatı kesen/ kumlara çizilmiş daireler üzerinde" (41) Bu son üçlüğü anlamak için de Arşimet'in nasıl öldüğü bilinmelidir. Arşimet savaşların olduğu bir dönemde yaşamış ve bir Romalı askerinin kılıç darbesiyle tam da kumlar üzerinde hesaplamalar yaparken talihsiz bir biçimde boynu vurulmuştur. "Hayat kesilmiş" ve "kumlara çizilen daireler" öylece kalmıştır. Türkçede bilim tarihindeki gizli şiirsel boşlukları poetik söyleme dahil eden bir şairi konuk etmek, hem okur için hem de yazar için oldukça şaşırtıcı bir deneyim..